

Dajana Milovanov

IZVEŠTAJ SA FEMINISTIČKOG FRONTA ZA POČETNIC(K)E I NAPREDNE KORISNIC(K)E

(Caroline Criado Perez: *Invisible Women*, Penguin Random House, Njujork, 2019)

Nevidljive žene (Invisible Women) od prvog izdanja iz 2019. godine predstavlja polazište za svaku plodnu diskusiju o feminizmu jer, za razliku od apstraktnih teorijskih knjiga koje raspravljaju o opravdanosti terminologije, rodnim prefiksima i kozmetičkim osobinama ženske borbe, govori pre svega o tome kako feminizam izgleda *u praksi*, van fakultetskih katedri, okruglih stolova i društvenih mreža. Za Kerolajn Kriado Peres, istinski centar feminističkog fronta nalazi se u brazilskim favelama iz kojih se žene prinudno raseljavaju pod prividom borbe protiv siromaštva, na indijskim ulicama kojima žene svake večeri prelaze kilometre do najbližeg javnog toaleta u strahu od seksualnog napada, na igralištima širom planete na kojima je sve manje devojčica – niz je beskonačan, ali umesto da okrivi *patrijarhat* koji je terminološki toliko zloupotrebljavan da je gotovo ispražnjen od značenja i postoji kao nevidljiva sistemski sila protiv koje pojedinac nema nikakve šanse, autorka već u podnaslovu imenuje „glavnog neprijatelja“: sveprisutni i neoprostivi propust u *prikupljanju informacija o ženama* (podnaslov: *exposing data bias in a world designed for men*), a to je borba u kojoj individualni doprinosi spasava živote i pokreće revolucije na svim društvenim nivoima.

Kerolajn Kriado Peres vrlo vešto uspeva da približi naizgled izolovana akademska istraživanja, novinske članke, književna dela (na primer, činjenicu da u šest tomova Karl Uve Knausgor spominje desetine pisaca i samo jednu spisateljicu), poslovnu politiku i svakodnevne pojave u temeljno argumentovano istraživanje koje ne odbija nestručnog čitaoca, već čini upravo suprotno, pomalo i „na prevaru“ – opis knjige na poleđini lako stvara utisak da je posredi popularna nauka:

Zamislite svet u kojem vam je telefon prevelik da bi stao u šaku; lekar vam prepisuje pogrešnu terapiju; u automobilskoj nesreći imate 47% veće šanse da budete ozbiljno povređeni. Ako vam bilo šta od ovoga zvuči poznato, velike su šanse da ste žena.

Ipak, sva poglavlja nakon predgovora i uvoda zarobljavaju čitaoca u tematiku koja iznenada više ne zvuči toliko „lagano“, već pre neprijatno i na trenutke neverovatno, kao kad piše o tome da se ženama prodaju lekovi koji su isključivo testirani na muškarcima ili da se za testiranje sigurnosti automobila koriste lutke s visinom, težinom i građom koja odgovara dimenzijama prosečnog muškarca. Nakon početnog šoka pri susretu s činjenicama o kojima prosečna osoba koja vozi auto ili odlazi u apoteku ne razmišlja, prirodna (a i poželjna) reakcija je bes, da bi se nakon trista stranica ponekad preterano *zgusnutih* podataka

čitalac zapitao kako je to moguće u savremenom svetu i ko su ljudi na pozicijama moći koji najviše mogu uticati na to da pedeset posto svetske populacije napokon ne bude Dru-gost i anomalija u odnosu na podrazumevani *muški* standard. Autorka, premda gradi pristupa naučno, uz niz referenci na kraju knjige, govori i iz sopstvenog iskustva feminističke aktivistkinje koja je naterala Tviter da strože reaguje na sajber nasilje, borila se za štampanje likova istaknutih žena na novčanicama i pokrenula kampanju za postavljanje statue zaslužnih žena na trgove, pokazujući s kakvim otporom, pretnjama i nasiljem mora računati pojedinac koji se odvaži na beskompromisnu borbu, bila ona samo, na primer, u vezi s revizijom jezika u cilju povećanja vidljivosti žena, ili u vezi s višegodišnjim pokušajima da se finansiraju istraživanja potencijalnih lekova za predmenstrualni sindrom koji se u mnogim medicinskim priručnicima ne smatra *stvarnim* problemom.

Knjiga je podeljena na šest celina koje se redom bave svakodnevicom, radnim mestom, dizajnom, medicinom, javnim životom i budućnošću žena u savremenom društvu, dok je svako poglavlje podeljeno na manje celine koje kroz upečatljiv primer grade širu analizu društvenog problema kojim se bave. Važno je napomenuti da autorka diskriminaciju žena čita, prema sopstvenim rečima, s aspekta roda, odnosno društvene konstrukcije upisane na žensko telo, iako to neretko zvuči kontradiktorno s obzirom na to da su žene medicinski nedvosmisleno diskriminisane na osnovu svog biološkog pola. Uprkos tome, čini se da Kerolajn Kriado Peres želi da otkloni i najmanju sumnju u to da bi žensko telo po sebi moglo biti problem, te zato na početku insistira na terminu roda koji se gotovo i ne pominje u analizi konkretnih društvenih pojava koje su autorki bitnije od terminološke kategorizacije. Naslovi poput *Može li čišćenje snega biti seksističko? (Can Snow-Clearing Be Sexist?)* svakako su intrigantni i privlačni, ali ova knjiga se ne čita ni lako ni brzo bez obzira na stilski pročišćen i vrlo jezgrovit način pisanja pre svega jer je nemoguće odjednom emotivno podneti toliku količinu opisane nepravde, ali i zbog velikog broja referenci koje vredi zasebno pročitati radi sticanja šire slike onoga o čemu autorka govori u cilju indukcije sveprisutnog propusta u predstavljanju polno/rodno-specifičnih rezultata istraživanja. Postavivši banalno pitanje poput potencijalno seksističke prirode čišćenja snega, autorka pokazuje da i naizgled zanemarljive pojave ne mogu biti izuzete iz analize ukoliko zaista gradimo svet *jednak za sve*. Na ovom konkretnom primeru, ispostavlja se da možda sama radnja čišćenja nije seksistička, ali urbanistička organizacija čišćenja snega poštuje hijerarhiju koja nesvesno favorizuje muškarce. Naime, istraživanja pokazuju da žene češće idu peške, biciklom ili javnim prevozom od muškaraca, a trotoari i biciklističke staze često su na dnu lestvice kad je reč o redosledu osposobljavanja saobraćaja u zimskim mesecima, te, posledično, ženama otežavaju put do posla, vrtića, škole ili prodavnice više nego aktivnim vozačima koji su većinski muškarci. Premda bismo ovakvu vrstu diskriminacije donekle mogli i tolerisati sve dok je to čišćenje dovoljno efikasno, postoje daleko opasniji previdi koji milione žena koštaju zdravlja i života – od nedovoljno saznanja o migreni koja mahom pogađa žene, preko nerazlikovanja srčanog udara kod muškaraca i žena (kod žena uglavnom ne izgleda nimalo poput filmskog hvatanja za grudi i padanja na pod, već može proći čak i neprimetno), do nekontrolisane upotrebe lekova za lečenje depresije kod žena. Da li to znači da živimo u svetu u kojem muškarci kao dominantan pol svesno i namerno otežavaju život onoj ne-muškoj polovini populacije?

Odgovor je ambivalentan. Da, svakako postoje pojedinci koji preziru žene, povređuju ih i ubijaju samo zato što ih percipiraju kao slabiji pol čiji je život bezvredan, a postoje i sistemi s otvorenom diskriminacijom žena (u Turskoj je nedavno stupio na snagu zakon koji štiti silovatelja u slučaju da žrtva zatrudni, obavezujući je da zajednički odgaja dete sa svojim zlostavljačem). Takođe, činjenica je da je većina problema s kojima se žene suočavaju nevidljiva zato što su na pozicijama moći muškarci koji su tih problema *nesvesni* – kako muški vrh korporacija da izgradi poseban parking za trudnice kad u njihovom svetu takav problem uopšte *ne postoji*? Autorka zaključuje da muškarci i žene žive u dva paralelna sveta u kojima su privilegovani različiti aspekti života i na osnovu toga, veća je verovatnoća da će žena uočiti potrebu za promenama u obrazovanju, odnosu prema starim i bolesnim licima, manjinskim pitanjima i mnogim drugim u kojima tradicionalno dominiraju žene. Stoga, jedan od mogućih puteva za *početak* rešavanja gorućeg (nevidljivog) problema savremenosti jeste pronalazak konstruktivnog dijaloga u kojem će žena biti aktivna učesnica, a ne pasivni primalac rešenja napravljenih bez ikakvog obzira prema njenim stvarnim potrebama, kao kad je Brazil zabranio ženama rad od kuće u socijalnim stanovima i na taj način ih sprečio da bilo kako privređuju dok se staraju o deci i bolesnim članovima porodice.

Zvuči kao jednostavno rešenje, *samo poslušajmo šta žene kažu*, ali Kerolajn Kriado Peres zna da je to daleko složenije i teže no što se čini jer se ženska ambicija neretko tumači kao preterana nametljivost i karakteriše negativno, kao u slučaju Hilari Klinton koja je najviše kritike dobila na račun toga što „nije dovoljno da samo bude žena da bi dobila glasove“, umesto da u fokusu rasprave bude njen politički program. Nešto slično desilo se i po objavljivanju *Nevidljivih žena*, što je posebno zanimljiva autoironija. Naime, autorka se ne izjašnjava kao radikalna feministkinja, ali ideje u knjizi je jasno udaljavaju od liberalnih feministkinja koje insistiraju na uključivanju transpopulacije i nebinarnih osoba zato što su u fokusu *biološke* žene, odnosno one od trenutka dolaska na svet bivaju tretirane kao *devojičice/žene*. To je dovelo do izuzetno negativne recepcije u transzajednici koja smatra da ju je neoprostivo isključiti iz ovakvog istraživanja, ali i do velikog odjeka među radikalnim feministkinjama koje podržavaju autorkine napore da ukaže na *polnu diskriminaciju* (ma kako je sama autorka nazivala) kao glavni izvor stradanja žena kroz istoriju.

Nevidljive žene primer su individualnog napora da se načini promena na čiju neophodnost ova knjiga nedvosmisleno i veoma ubedljivo ukazuje, a u kojoj meri je taj napor uspešan moguće je govoriti tek nakon što stasaju nove generacije istraživač(ic)a, roditelja, zakonodavaca, pisaca i spisateljica, kulturnih radnika i radnica, inženjera i inženjerki i svih *vidljivih* žena koje neće ustuknuti pred pretnjama, omalovažavanjem i svim nesrećama koje prate hrabre.